

Kálmán C. György
Verspublicisztikák
Király Gábor *Csúf versek* című kötetéről

Az, hogy a közönség (meg a profi olvasók – a kritikusok, tanárok, különféle kultúraközvetítők) hogyan választják el egymástól a *profi*, a *dilettáns* és az *amatőr* író, költő kategóriáit, történetileg is nagyon változó, de bizonyára minden kultúrában, társadalmi közegben, kisebb közösségben is más és más. Ha mégis valami általános megfogalmazásra vágyunk: profinak azt nevezik, aki az írásból él – vagy valóban ez a foglalkozása és legfőbb kenyerkeresete, vagy (más munkája mellett) odaadással, szenvedéllyel műveli ezt a tevékenységet, élete középpontjába állítja, minden más csak segédeszköz ahhoz, hogy ebben teljesebben ki. Az amatőr ezzel szemben csak mintegy mellékesen, ahogyan a szó is sugallja, szeretetből, kedvtelésből ír, nem célja, hogy valaha is ez legyen élete középpontjában. A dilettáns lehet profi is, amatőr is (legtöbb esetben azért az utóbbi) – vagyis nem akként lehet leírni elsősorban, hogy életének milyen és mekkora szeletét foglalja le az alkotás, hanem a szakmai hozzáértés hiányával.

Mindez nagyon felületes és alkalmi leírás – ha kicsit továbbgondoljuk, sok kikezdhető pontot találunk benne. Először is, amióta egyáltalán professzionalizálódott a művészeti alkotás, igen kevesen élnek meg írásból, vagy ha igen, ez gyakran azt jelenti, hogy a szépirodalom alkotása mellett más szövegeket is „termel” az alkotó (főleg újságcikkeket). Az sem mindig és teljesen igaz, hogy a profik (szemben a dilettánsokkal) az írás csínját-bínját biztonsággal elsajátították volna; és a dilettánsok sem mindig kaphatók rajta tudatlanságon vagy szabályszegésen. Mégis: nagyjából ma is (ahogyan régebbi korok és más társadalmak olvasói is) elég könnyen tudunk jelentés tulajdonítani e kategóriáknak, és az alkotókat is el tudjuk helyezni bennük.

De gyakran hajlamosak vagyunk összekeverni a dilettánst az amatőrrel: rosszul író, kliséket ismételtgetgető, utánzó (vagy éppen üresen eredetieskedő) szerzőket amatőrnek nevezünk, míg a szabadidejükben remek szövegeket, érdekes kísérleteket, őszinte próbálkozásokat létrehozó szerzőket dilettánsnak hívjuk. Pedig erre nagyon kellene vigyázni – a dilettáns kategóriája sugall valamit a textus megformáltságáról – és így értékéről is –, míg az amatőré pusztán a szerző státusáról, életformájáról, szociológiai helyzetéről.

Mindezt azért érdemes előre bocsátani, mert a kötet, amelyről röviden szólni szeretnék, nyilvánvalóan *amatőr* szerző műve – Király Gábor (eddig) nem volt irodalmi berkekben ismert költő, versei nem a legjelesebb irodalmi lapok hasábjain jelentek meg, de még csak nem is suttogtak róla hozzáértők egymás között. A versek, amelyek a kötetben vannak – joggal nevezhetők *profi* műveknek. Valóban nagyon szépen megírt, jól megszerkesztett művek, amelyekben soha nincs kínos hiba, ízetlen szóvirág vagy képzavar. Ugyanakkor a prezentálás, az a mód, ahogyan az olvasó elé kerül a mű – számos *dilettáns* vonást mutat. És ezzel egyáltalán nem szeretnék a kötet színvonalára

utalni; csak érdekesnek és jellegzetesnek tartom a dilettantizmus (látszata) mögötti magatartást.

A dilettáns – szorong. Körbeveszi magát igazolásokkal, magyarázatokkal, bizonyítékokkal. Nem elég neki saját neve és a kötet címe – a profik magabiztosak, megbíznak ebben és ennyiben; a dilettánsnak *paratextusokra* van szüksége, a szöveg mellé rendelt szövegekre, amelyek hitük szerint eligazítják majd az olvasót, háttérrel adnak az írásnak, megteremtik a szerző képét úgy, ahogyan azt ő szeretné.

Király Gábor kötetének már a címlapja is ilyen paratextusokkal van teli: a cím után („Csúf versek”) több alcím következik: a versek megírásának évszáma („2012-2013”), majd még kettő: „Katarina Peters és Dányi Dániel műfordításaival”, és: „Merényi »Grafitember« Dániel illusztrációival” - és végül: „Asperján György, Galkó Balázs, Hell Nagy István, Szegvári Katalin, Szele Tamás kommentárjaival”. Nevek tehát, amelyek a könyv létrehozásában segítők körét jelölik ki; mintha csak a szerző – a felelősség áthárítása nélkül – szeretné felhívni a figyelmet arra, hogy nem magányos, nem egyedül van, amikor művét a köz elé bocsátja, hanem egész kis kör áll körülötte-mellette. És ekkor jönnek a további bástyák: a legelső lapon a szerző és a kiadó pénzjutalmas játékra invitálja az olvasót, és rögtön alatta olvasható a Gyermekétkeztetési Alapítvány felhívása adományozásra – ezek is mintha külső megerősítésként szolgálnának a versekötethez (érdeemes megvenned, olvasó, és a szerző és kiadója jó ügynek is elkötelezettje). Ezután következik a szerző köszönetnyilvánítása, majd a kiváló pszichológus-irodalomtörténész Hárs György Péter méltató kisesszéje, végül a szerkesztő Komjáti Ildikó számol be a könyv keletkezéséről, a szerzőhöz fűződő viszonyáról.

És még nincs vége.

A borító fülei és hátoldala sem marad üresen (az elsőn részlet Hárs írásából, a hátsón a szerző bemutatkozása, a hátsó borítón egy vers – angol fordításával együtt – és a kiadó ajánlása). Újabb paratextusok, újabb körülírás, pozicionálás, magyarázat. És a címlapon beígért kommentárok sűrűn felbukkannak a versek mellett, kis keretben: a felsorolt szerzők (színész, írók-újságírók) hol a vers egészét, hol csak egy-egy részletet, hol technikai megvalósításokat (rím, ritmus) illetnek elismeréssel vagy bíráltnak.

A szerző tehát szövegekkel veszi körül, mintegy menedékként, saját szövegét; azt mondtam – szorong, de ez a szorongás egyúttal nagyralátó kitarulkozással, az exhibíció vágyával jár együtt. Az is dilettáns vonásnak volna nevezhető, hogy a szerző mindent meg akar mutatni: ha a profi megelégszik egy karcsú, 50-100 lapos kötetrel, és el meri játszani a szükségzavú, nagyon kényes ízléssel válogató, visszahúzódó alkotó szerepét – akkor a dilettáns fél az alkalom elmulasztásától, megragadja a lehetőséget, minden oldalát és azonnal láthatóvá szeretné tenni. Csak a verseket tekintve is ez a könyv vagy 230 lapnyi (és egy lapon olykor két vers is van): bő termés (különösen két év alatt), már csak mennyiségileg is lefegyverző – talán épp ez volt az egyik cél.

Nem lélektani elemzést írok, nem is ismerem a szerzőt, tehát a szorongás és feltárás efféle kettősségét semmi esetre sem szeretném pszichológiai szinten tárgyalni;

ahogyan a dilettantizmus formai jegyei sem veendőek egy pillanatra sem annak jelzésként, hogy a szövegek gyengék volnának. Szó sincs ezekről. Van más magyarázat: Király Gábor, ha nem újítja is meg a versnyelvet, ha a legtöbbször nagyon is hagyományos költészetet művel - mégis olyan újdonságot teremt (vagy teremt újjá), amely okkal-joggal tölti el bizonytalansággal. Ahogyan az úttörők gyakorta szoronganak, az újítók körbeveszik magukat mások véleményével – és rögtön, mindent szeretnének a nyilvánosság elé tárni.

Van a YouTube-on egy rövid filmecke – Konrád György olvassa fel a kötetből „A rögök” című verset. Megrázó, erős rövid költemény. Az író a felolvasás után ennyit mond: „Jó vers.” Jó vers? Igen, kétségkívül az. De ez a megállapítás szűszavúságában mást is jelent. Azt, hogy nehéz egy efféle szövegről mást mondani, nem volna ideillő „szépségről” vagy „megformáltságról” beszélni. Jó – jó, hogy van. Jó, hogy valaki leírta, kimondta. A vers – és ez jellemző Király Gábor egész költészetére – másként működik, a versnek más a szerepe, funkciója, mint a hagyományos költészetben. Nemcsak azért, mert úgynevezett „közéleti költészet” - aminek amúgy is nagy keletje van manapság, ennek nemcsak jele, hanem még élesztője is volt az *Édes hazám* (Magvető, 2012) című kötet.

Visszamehetünk Petőfiig, Heineig – de József Attilánál is találunk kísérletet arra, hogy napi (de nem múlandó) problémákat, mindenkit izgató eseményeket, aktuális (politikai) álláspontokat versben fogalmazzanak meg, aztán később Petrinél, sokaknál másoknál. Nem egyszerűen „politikai versek” ezek; inkább afféle funkciójuk van, mint a publicisztikai írásoknak, sem hosszú távú program megfogalmazásához, sem pillanatnyi nehézségek körülírásához nincs köze. Vagyis: nem arra való, hogy távlatos, végiggondolt víziót fessen föl – de arra sem, hogy másnap feledésbe merüljön. El kell választani továbbá a „politikai költészettől” (ha van ilyen): sokkal inkább a közemberi közérzületre, semmint aktuális eseményekre reagál; nagyon sok minden belefér (a kedélyállapottól az időjárásig, a napi bosszúságoktól az életen történő tűnődésig) – de távol tartja magát a gyors ítélezéstől és a párt-acsarkodástól.

Amikor ennek az írásnak a címében „verspublicisztikának” neveztem Király Gábor költészetét, akkor a publicisztika tág fogalma járt az eszemben: tárcsa, krocki, glossza, jegyzet, meg annyi változat, amennyi (akár csak alkalmilag is) előfordul az írott sajtóban. Persze, ezek *próza*i műfajok (a néhány kivétel inkább csak érdekesség); és már évszázadnál régebbi hagyományuk van. Hozzá tartoznak a napi olvasmányokhoz – legalább annyira, mint a hírek vagy a hírmagyarázatok. Ha valaki – ahogyan itt és most Király Gábor – megpróbálja versbéli megfelelőjüket megalkotni, akkor az egyrészt hatalmas szabad területet nyer, ahol kísérletezgethet kedvére, mindenfélét kipróbálhat, lubickolhat az ismeretlenben; másrészt feladatokat is vállal. Úgy kell működnie – közönsége, amely eddig bizonyára elég szűk volt, de a könyv után nyilván bővül majd, ezt el is várja tőle –, mint egy valódi újságírónak (publicistának): rendszeresen és egyenletes színvonalon kell súlyosabb és könnyedebb tárgyakat olvasmányosan, elegánsan, tömören megfogalmaznia. Ha úgy adódik, kellemetlen és nyomasztó dolgokról hírt adnia (vagy

inkább: reflektálnia rájuk, érzelmeket összefoglalni, egy-egy vezérszót, gondolatot nyújtani olvasóinak segítségül); máskor mondjon mesét vagy töprengjen humorosan mindenféle hiúságokon.

A publicisztika a közhiedelemmel ellentétben nem gyorsan avuló, csakis a mának szóló, efemer műfaj – nemcsak a régmúlt nagy újságírói teljesítményeire kell gondolnunk Adytól Kosztolányin, Szép Ernőn, K. Havas Gézánn keresztül Máraiig, hanem akár a közelmúltra vagy napjainkra is: Vánicsa, TGM, Kácsor Zsolt és más remek szerzők írásait ma is szívesen elővesszük. Igaz, a konkrét utalások némelyikét már nehezen azonosítjuk, az indulatok és az oldalvágások olykor érthetetlenek már – de a megírás ereje, a szerkesztés, a stílus, a kompozíció meg a többi elevenné teszik (vagy elevenként őrzik meg) a szöveget. A versbe oltott publicisztika – ha igazán jó, márpedig Király a legmagasabb szinten műveli – ugyanígy élő marad: s külön jellegzetessége a prózával szemben, hogy könnyebben felidézhető és idézhető. Talán közelebb visz az olvasás *közösségi* élményéhez, mint a próza, amennyiben a ritmus meg a rímek segítenek megjegyezni és mondogatni (legalább) sorokat. Hamarabb jut eszünkbe egy-egy helyzetre versrészleteket alkalmazni, mint bármilyen kiváló prózát (talán Örkény a kivétel – de hát az „egypercesek” csaknem költemények).

Ha innen, ebből a nézőpontból vetünk most újra egy pillantást a *Csúf versek* kötetre, sok mindent másként látunk, és sok kérdésre megkapjuk a választ. Először is: ha nem válnak is feleslegessé vagy értelmetlenné a „művészi színvonal” (amúgy is bonyolult) problémái, Király verseit nem feltétlenül mint autonóm, magukban álló, semmihez nem kötődő művészi produktumokat kellene felfognunk, hanem mint egy folyamatos jelenlét, figyelem, csaknem napló-szerű publicisztikai munka lenyomatait. Ha van közöttük nagy, megrendítő vagy emlékezetes mű, az nem azért alakult így, mert a szerző kitűzött célja szerint effélét szeretne alkotni; ő rendszeresen, majdhogynem napi penzumként írja publicisztikaverseit, s ezek egyike-másika valódi szépirodalomként is megállja a helyét. (Kosztolányi tárcáit sem a novellákkal együtt olvassuk – értékük *mint* tárcáknak van.) Másodszor: a (moglehet, félrevezetően és igazságtalanul) „dilettánsnak” nevezett jegyek elnyerik értelmüket: Király a műfajteremtő (vagy -megújító) kísérlethez verbuvál segítőköt és tanúkat, a kommentárok a közösségiségnek válnak kifejezőivé, a válogatás (látszólagos!) hiánya pedig azt van hivatva jelezni, hogy ennek a tevékenységnek a lényegéhez tartozik az állandó produktivitás, a mindennapos alkotás. Ahogyan az újságírás a mindennapok robotja. És ha amiatt berzenkedne valaki, hogy – például – hogyan kerül egy ciklusnyi gyerekvers a kötetbe – hát úgy, hogy aki ezt a folyamatos munkát vállalja, megmutatja azt is, amit alkotott, és a szeme előtt lebegő közönségnek tetszhet; miért is tenne félre bármit, ami sikerült? Nem kötetekben vagy szűk, szigorú válogatásokban, hanem a munka bemutatásában gondolkodik.

Még pár szót a versek megformálásáról. A kötet szerkesztője előszavában *poeta doctus*nak nevezi Királyt – és joggal. Hihetetlenül kifinomult és tudatos metrika, bonyolult (mégis áttekinthető) rímképletek, hatalmas ötletek a rímelésben, és ökonomikus, világos

szerkesztés jellemzi a műveket. Ezért aztán az történik, hogy bármilyen keserves élethelyzetről vagy borzalmas lelkiállapotról olvasunk, valami derű átjárja a művet – a jól megcsináltság, a poétika diadalának boldogsága. Már-már szégyelljük, hogy elmosolyodunk, miközben igazán el kellene szomorodnunk.

Király Gábor: Csúf versek. 2012-2013. Budapest, Kalandor Kiadó, 2014, 258 o., 3990 Ft.